

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ YÖNERGESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

MADDE 1-(1) Bu yönergenin amacı, Atatürk Üniversitesi birimlerinde her tür bilimsel araştırma, çalışma, yayın ve etkinliklerde uyulması gereken bilim etiği kurallarını, bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının görev, yetki, sorumluluk ve çalışma usullerini belirlemek; bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları ile alt kurulların uyacakları ilkeleri tespit etmektir.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu Yönerge;

- a) Atatürk Üniversitesi mensuplarınca yapılan her tür bilimsel araştırma ve çalışmalar ile gerçekleştirilen bilimsel etkinlikler, desteklenen ve/veya yürütülen bilimsel araştırma-geliştirme projeleriyle ilgili araştırma etiği konularını,
 - b) Üniversite tarafından ilan edilen öğretim üyesi kadrolarına müracaat eden üniversite mensubu olmayan adayların tüm bilimsel araştırma ve çalışma konularını,
 - c) Atatürk Üniversitesinde, yüksek lisans veya doktora öğrenciliği veya Tıpta ve Diş Hekimliğinde uzmanlık öğrenimi sırasında yapılan tez ve bilimsel yayınlar ile yürütülen bilimsel araştırma-geliştirme projeleriyle ilgili araştırma etiği konularını,
 - ç) Atatürk Üniversitesi mensuplarınca yurtiçinde ve yurtdışında her çeşit basın, görsel ve işitsel yayın organlarında yayımlanan ya da yayımlanmak üzere gönderilmiş olan her tür yayınlara ilgili yayın etiği sorunlarını,
 - d) Atatürk Üniversitesi mensuplarınca biyomedikal araştırmalarda kullanılacak deneklerde ve ekoloji ile ilgili çalışmalarda yapılan etik ihlallerini,
- kapsar.

Dayanak

MADDE 3-(I) Bu Yönerge, Yükseköğretim Kurulu Genel Kurulunun 2547 sayılı Kanununun 42 inci ve 65 inci maddelerine dayanılarak hazırladığı, 29.08.2012 tarihli toplantısında alınan 2012.18.946 sayılı kararı ile yürürlüğe giren Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'ne dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4-(1) Bu Yönergede anılan;

- a) Başkan: Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulları Başkanlarını,
 - b) Birim: Bilim alanında çalışma yapan enstitü, fakülte, yüksekokul ve araştırma merkezlerini,
 - c) Denek: Üzerinde araştırma, inceleme, deney veya değerlendirme yapılan canlı varlıkları,
 - ç) Etik alt kurulu: Gerekli görülmesi halinde farklı bilim alanları için oluşturulan Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Alt Kurullarını,
 - d) Kurul: Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurullarını,
 - e) Rektör: Atatürk Üniversitesi Rektörü'nü,
 - f) Sekreteryaya: Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulları sekreteryasını,
 - g) Senato: Atatürk Üniversitesi Senatosu'nu,
 - ğ) Üniversite: Atatürk Üniversitesi'ni,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilimsel Araştırma Etiği, Yayın Etiği ve Akademik Değerlendirmelere

İlişkin Temel İlkeler

Bilimsel Araştırma Etiğine İlişkin Temel İlkeler

MADDE 5-Her çeşit bilimsel araştırmada uyulacak temel ilkeler şunlardır:

- Veriler, bilimsel yöntemlerle elde edilir. Bunların değerlendirilmesinde, yorumunda ve kuramsal sonuçların elde edilmesinde bilimsel yöntemlerin dışına çıkılamaz, sonuçlar saptırılamaz, elde edilmemiş sonuçlar araştırma sonuçlarıymış gibi gösterilemez.
- İnsanlarla ilgili biyomedikal araştırmalarda ve diğer klinik araştırmalarda Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan, 19 Ağustos 2011 tarih ve 28030 sayılı Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik hükümleri ve Hayvan Deneyleleri Yerel Etik Kurulu Yönetmeliği göz önünde bulundurulur.
- Anket ve tutum araştırmalarında katılımcıların rızası alınır. Araştırma, bir kurumda yapılacaksa, öncelikle ilgili kurumdaki izin alınır.
- Araştırma ve deneylerin, hayvan sağlığına ve ekolojik dengeye zarar vermemesi temel ilkedir. Çalışmalara başlanılmadan önce gerekli izinler yetkili birimlerden ve ilgili etik kurullardan yazılı olarak alınır. Bu çerçevede uluslararası beyanname hükümleri ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat hükümleri göz önünde bulundurulur.
- Araştırmacılar ve yetkililer, yapılan bilimsel araştırma ile ilgili olarak muhtemel zararlı uygulamalar konusunda ilgilileri bilgilendirmek ve uyararak yükümlüdür.
- Araştırmacılar, kendi vicdanî kanaatlerine göre zararlı sonuçlara ve/veya onaylamadıkları uygulamalara yol açabilecek araştırmalara katılmama hakkına sahiptir.
- Yapılacak çalışmalarda, diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri ve bilgilerin, izin verildiği ölçüde ve şekilde kullanılması, gizliliğine riayet edilmesi ve korunması sağlanır.
- Bilimsel araştırma için tahsis edilen imkân ve kaynaklar amacı dışında kullanılamaz.

Yayın Etiğine İlişkin Temel İlkeler

MADDE 6 - Her çeşit bilimsel yayında uyulacak temel ilkeler şunlardır:

- Bilimsel araştırmanın tasarlanması, planlanması, yürütülmesi ve yayına hazırlanması aşamalarında katkıda bulunmamış kişiler, yazar isimleri arasında gösterilemez.
- Bilimsel yayınlarda bir çalışmadan yararlanırken, bilimsel atıf kurallarına uygun olarak kaynak gösterilir.
- Henüz sunulmamış veya savunularak kabul edilmemiş tezler veya çalışmalar, sahibinin izni olmadan kaynak olarak kullanılamaz.
- Evrensel olarak tanınan bilim kuramları, bilim alanlarının temel bilgileri, matematik teoremleri ve ispatları gibi önermeler dışında hiçbir çalışmanın tümü veya bir bölümü, izin alınmadan ve asıl kaynak gösterilmeden çeviri veya özgün şekliyle yayımlanamaz.

Akademik Değerlendirmelere İlişkin Temel İlkeler

MADDE 7-(I) Her çeşit akademik değerlendirmede uyulacak temel ilkeler şunlardır:

- Akademik hayatın bütün aşamalarında, öğretim ve akademik değerlendirmeler bilimsel liyakat kriterlerine göre yapılır.
- Akademik ilerleme ve ödül jürilerinde bilimsel liyakat kriterlerinin dışına çıkmak, kişileri kayırmak, bilimsel eleştiri sınırlarını aşarak kişilerin kimlik ve kişiliğine yönelik saldırılarda bulunmak, haksız menfaat sağlamak, sahtecilik, kopyacılık, vb. eylemlerde bulunulamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler

Etiğe aykırı eylemler

MADDE 8-(1) Bilim araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemler şunlardır:

- a) **İntihal:** Başkalarının fikirlerini, metotlarını, verilerini, uygulamalarını, yazılarını, şekillerini veya eserlerini sahiplerine bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseriymiş gibi sunmak,
- b) **Sahtecilik:** Araştırmaya dayanmayan veriler üretmek, sunulan veya yayınlanan eseri gerçek olmayan verilere dayandırarak düzenlemek veya değiştirmek, bunları rapor etmek veya yayımlamak, yapılmamış bir araştırmayı yapılmış gibi göstermek,
- c) **Çarpıtma:** Araştırma kayıtları ve elde edilen verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan yöntem, cihaz ve materyalleri kullanılmış gibi göstermek, araştırma hipotezine uygun olmayan verileri değerlendirmeye almamak, ilgili teori veya varsayımlara uydurmak için veriler ve/veya sonuçlarla oynamak, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya şekillendirmek,
- ç) **Tekrar yayım:** Bir araştırmanın aynı sonuçlarını içeren birden fazla eseri doçentlik sınavı değerlendirmelerinde ve akademik terfilerde ayrı eserler olarak sunmak,
- d) **Dilimleme:** Bir araştırmanın sonuçlarını araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde, uygun olmayan biçimde parçalara ayırarak ve birbirine atıf yapmadan çok sayıda yayın yaparak doçentlik sınavı değerlendirmelerinde ve akademik terfilerde ayrı eserler olarak sunmak,
- e) **Haksız yazarlık:** Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek, aktif katkısı olan kişileri yazarlar arasına dâhil etmemek, yazar sıralamasını gereksiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini yayım sırasında veya sonraki baskılarda eserden çıkarmak, aktif katkısı olmadığı halde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek,
- f) **Diğer etik ihlali türleri:** Destek alınarak yürütülen araştırmaların yayınlarında destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile onların araştırmadaki katkılarını açık bir biçimde belirtmemek, insan ve hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda etik kurallara uymamak, yayınlarında hasta haklarına saygı göstermemek, hakem olarak incelemek üzere görevlendirildiği bir eserde yer alan bilgileri yayınlanmadan önce başkalarıyla paylaşmak, bilimsel araştırma için sağlanan veya ayrılan kaynakları, mekânları, imkânları ve cihazları amaç dışı kullanmak, tamamen dayanaksız, yersiz ve kasıtlı etik ihlali suçlamasında bulunmak, (Ek cümle: Atatürk Üniversitesi Senatosunun 06.06.2016 tarihli toplantısında alınan 5/75 sayılı kararı ile) akademik atama ve yükseltme başvurularında bilimsel araştırma ve yayınlara ilişkin yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunmak.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurullarının Oluşumu, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları

Kurulların oluşumu

MADDE 9-(1) Rektör tarafından, Atatürk Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları; sosyal ve beşeri bilimler, sağlık bilimleri ve fen ve mühendislik bilimleri alanlarında oluşturulur. Bu kurulların her biri farklı alanlarda görev yapan profesör unvanına sahip dokuz öğretim üyesinden oluşur. Bu üyeler Rektör tarafından iki yıllık süreyle atanır.

(2) Gerekli görülmesi halinde çalışmaların verimliliğini sağlamak amacıyla farklı bilim alanları için farklı bilimsel araştırma ve yayın etiği alt kurulları ilgili etik kurulunun önerisi ve Rektörlük Makamının onayı ile oluşturulabilir. Her alt kurul en az beş öğretim üyesinden oluşur. Bu üyeler ilgili etik kurul başkanının önerisi ve Rektörün onayı ile atanır. Sağlık Bilimleri Alanında aşağıdaki etik alt kurulları oluşturulmuştur:

1. Tıp Fakültesi Etik Alt Kurulu
2. Diş Hekimliği Fakültesi Etik Alt Kurulu
3. Eczacılık Fakültesi Etik Alt Kurulu
4. Veteriner Fakültesi Etik Alt Kurulu
5. Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Alt Kurulu
6. Spor Bilimleri Fakültesi Etik Alt Kurulu

(3) Belirlenen kurul üyeleri hakkında etik ihlalinde bulduklarına dair kesinleşmiş bir adli veya idari karar veya tespit bulunmamalıdır.

(4) Etik kurallarına aykırı eylemi tespit edilen etik kurulu üyesinin görevi, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'nün bu konudaki kararının kendisine tebliği ile sona erer.

(5) Görev süresi biten bir üye aynı usulle yeniden atanabilir. İzinsiz ve özürsüz olarak üst üste üç toplantıya katılmayan veya en az altı ay süreyle izinli olan üyenin üyeliği kendiliğinden sona erer. Herhangi bir nedenle boşalan üyelik için, aynı usulle yeni üye atanır.

(6) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları başkanları Rektör tarafından seçilir. Her bir bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulu başkanı, kurul üyeleri arasından bir kişiyi başkan yardımcısı olarak seçer. Başkanın görevinin sona ermesiyle birlikte başkan yardımcılığı görevi de sona erer.

(7) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının sekreteryası ve raportörlük görevi Atatürk Üniversitesi Hukuk Müşavirliği tarafından yürütülür.

(8) Bilimsel araştırma ve yayın etiği alt kurullarının sekreteryası ve raportörlük görevi, konusuna göre ilgili enstitü veya dekanlıklar tarafından yürütülür.

Kurulların görevleri

MADDE 10 - (1) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının görevleri şunlardır:

a) Yayımlanan veya yayın için gönderilen yazılarda tespit edilen veya dikkate sunulan etiğe aykırı eylemleri incelemek, gerektiğinde bilirkişi veya uzman görüşü almak, ilgili kişilerle yazışmalar yapmak, bilgi istemek ve görüş bildirmek,

b) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları tarafından doğrudan veya görevlendireceği bilirkişiler / uzmanlar aracılığıyla incelenen dosyalar ile ilgili raporları inceleyerek oluşturacağı sonuç raporunu yazılı olarak bir ay içinde Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne sunmak,

c) Akademik, araştırma ve yayın etiği konularında muhtemel etik dışı eylemleri ortadan kaldırmak için, ilgili birim ya da kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak eğitici faaliyetler düzenlenmesini sağlamak üzere Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne önerilerde bulunmak,

ç) Sağlık Bilimleri alanlarında yapılacak olan tez çalışmaları, bilimsel araştırma, yayın, eğitim-öğretim, sağlık hizmetleri uygulamaları gibi etkinliklerde, etik ilkelere uygunluğu açısından etik kurulun görüşünü almak (bu amaçla etik kurul onayı için başvuru, araştırmacı tarafından bağlı bulunduğu etik alt kurul başkanlığına yapılır),

d) Gerek görüldüğü takdirde sosyal ve beşeri bilimlerle fen ve mühendislik bilimleri etik kurulları da bu maddenin d bendinde belirtilen benzer süreci işletirler.

Etik kurullarının toplantı usul ve esasları

MADDE 11 - (1) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları salt çoğunluğun katılımıyla toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğuyla karar alır. Başkanın katılmadığı toplantılarda başkan yardımcısı, bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları toplantılarına başkanlık eder.

(2) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları çalışmalarını bizzat yürütür; ancak gerektiğinde alanında uzman bilirkişilerden görüş alır.

(3) Aşağıdaki kişiler etik soruşturmalarda bilirkişi ve uzman olarak görevlendirilemez:

a) İlgilinin tez danışmanları ve doçentlik jürilerinde görev alan öğretim üyeleri,

b) İlgilinin kendi bölümünde görev yapan öğretim üyeleri,

c) İlgilinin eşi ve üçüncü dereceye kadar (üçüncü derece dâhil) kan veya sihrî hısımları,

ç) İlgili ile aralarında husumet bulunan kişiler.

(4) İlgilinin çalıştığı anabilim dalında öğretim üyesi bulunmaması halinde, en yakın anabilim dalında çalışan öğretim üyeleri arasından veya gerekli görülmesi halinde ilgili anabilim dalı dışından bilirkişi atanabilir. Birden fazla bilirkişi atanması halinde her bilirkişi ayrı rapor tanzim eder.

(5) Bilirkişiler dosya kendilerine ulaştığı andan itibaren en geç bir ay içerisinde konuya ilişkin raporu hazırlayıp gönderirler.

(6) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları üyeleri kendileriyle ilgili veya kendilerinin daha önce birlikte çalışma yaptıkları kişilerle ilgili etik ihlali iddialarının görüldüğü toplantılara katılamazlar.

Etik kurullarına başvuru ve kurulların çalışma esasları

MADDE 12-(1) Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı tarafından Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne intikal ettirilen veya bireysel şikâyetlere dayalı olarak Rektörlüğe ulaştırılan etik ihlali iddiaları, inceleme yapılmak üzere bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarına iletilir.

(2) Her başvuru için ayrı bir dosya açılır. Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının inceleme sürecinde diğer kurum ve kuruluşlarla her türlü yazışmalar Rektörlük aracılığıyla yapılır.

(3) Hakkında etik ihlali iddiası bulunan kişiden iddialara ilişkin olarak savunma ve gerekli bilgi ve belgeler istenir. İlgili kişiler, bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulunun bu yöndeki isteğinin kendilerine ulaştığı tarihten itibaren on beş gün içerisinde yazılı savunmalarını vermedikleri takdirde, Kurul, diğer bilgi ve kanıtlara dayalı olarak karar verir. Kurul, gerekli gördüğü hallerde savunmayı sözlü olarak da alabilir.

(4) Hazırlanan raporlar, ilgili bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulunda tartışmaya açıldıktan sonra oylanır ve kesin rapor kurul üyelerince imzalanır. Karara muhalif kalan üye karşı oy gerekçesini yazmak zorundadır. İnceleme sonuçlarını içeren kurul kararları Rektörlüğe sunulur. Etik ihlali saptanan kişilerle ilgili olarak Kurulca düzenlenen rapor konusunda Rektörlük gerekli adli ve idari işlemleri başlatır. Etik ihlali iddiasında bulunan kişi ve kuruluşlar, başvuruları ile ilgili olarak alınan kararlar hakkında Rektörlük tarafından ilgili birim ve kurumlarla birlikte bilgilendirilir.

(5) Başka kuruluşlarca yapılmış ya da yapılmakta olan inceleme ve soruşturmalar, bu düzenleme kapsamında yapılacak etik ihlali incelemelerine engel oluşturmaz.

(6) Kurul üyeleri, uzman ve bilirkişiler, yaptıkları soruşturma ile ilgili edindikleri bilgi ve belgeleri Rektörlüğün izni olmaksızın açıklayamazlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Disiplin işlemleri

MADDE 13 - (1) Etiğe aykırı eylemi kanıtlanan kişiler hakkında gerekli disiplin soruşturmasının başlatılması amacıyla ilgili kurumlara bilgi verilir.

(2) İntihal ve haksız yazarlık eylemlerinin gerçekleşmesi hallerinde asıl müellifin rıza göstermesi ilgilileri sorumluluktan kurtarmaz.

Zamanaşımı

MADDE 14-(1) İntihal ve sahtecilik şeklindeki etik ihlallerinde inceleme başlatılması herhangi bir süre sınırlamasına tabi değildir. Ancak bunların haricindeki etik ihlallerinde eylemin gerçekleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra etik inceleme yapılamaz.

(2) İntihal ve sahtecilik haricindeki diğer etik ihlallerinde, etik ihlal teşkil eden eylemin öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl içinde etik inceleme başlatılmaması halinde etik ihlal iddiası incelenemez.

Gizlilik

MADDE 15 - (1) Bilimsel araştırma ve yayın etik kurullarının kararları, genel düzenlemeler dışında gizlidir, etik kurulların tespitleri hakkında bu yönergede belirtilen kişi ve kuruluşlar ile başvuru sahibinden başkasına bilgi verilmez.

Yeniden inceleme

MADDE 16 - (1) Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarında, incelenen bir eser hakkında aynı iddialarla yapılan mükerrer başvurular dikkate alınmaz.

Etik ihlallerine ilişkin kayıtlar

MADDE 17 - (1) Yukarıda sayılan etik ihlal türlerinden birini gerçekleştirdiğine karar verilen kişilere ilişkin karar ve belgeler Rektörlük tarafından gizlilik ilkesine riayet edilmek suretiyle uygun bir şekilde dosyalanıp saklanır.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

MADDE 18 - (1) 07.03.2007 tarih ve 2/17 sayılı Senato karar ile yürürlüğe giren Atatürk Üniversitesi Etik Kurul Yönergesi ile bu yönergeye dayanılarak hazırlanan yönergeler yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 19 - (1) Bu Yönerge, Atatürk Üniversitesi Senatosu tarafından kabulü tarihinde yürürlüğe girer.

(2) Üniversitemiz Senatosunun 27.03.2013 tarih ve 3/42 sayılı kararı ile yürürlüğe giren bu Yönergenin, 2 inci maddesinin 1 inci fıkrasının c) bendi, 9 uncu maddesinin 2 inci fıkrası ile 8 inci fıkrası, 11 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının a) bendindeki değişiklikler ve 19 uncu maddeye eklenen 2 inci fıkrası, Üniversite Senatosu tarafından kabul tarihi olan 29.12.2015 tarihli ve 12/143 sayılı kararı ile, 8 inci maddesinin f) bendine eklenen ek cümle ve Yönergenin genelinde madde alt bendlerinde olan harf değişiklikleri, Üniversite Senatosu tarafından kabul tarihi olan 06.06.2016 tarihli ve 5/75 sayılı kararı ile yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 20 - (1) Bu Yönerge hükümlerini Atatürk Üniversitesi Rektörü yürütür.